

פרשת **בְּמִדְבָּר**

צִדְקַת מְשֻׁפָּחָה לְיִשְׂרָאֵל – בְּמִדְבָּר

לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֵם - מֵהִי מְשֻׁפָּחָה?

פרשתנו פותחת את ספר **במדבר**, הקרוי גם 'חומש הפקדים'. הפרשה פותחת בציווי לפקוד את בני ישראל, "שֶׁאוֹת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֵם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתֶּם". ואכן, חלקה הראשון של פרשתנו עוסק במפקד של שנים עשר שבטי ישראל, למעט שבט לוי, שיימנה בנפרד בפרשה הבאה. אנו רואים שהמפקד אינו נעשה בצורה רוחבית, אלא במתכונת היררכית, כאשר כל פקוד יחיד מצטרף ונמנה על משפחה, המשפחות מצטרפות ונמנות לשבטים, ומכלול השבטים מסתכם ב-"**כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**". כפי שאנו רואים גם במקומות נוספים, התורה מקפידה כאן על ההשתייכות למשפחות ולשבטים. האם אין בכך חלילה משום פגיעה באחדות ישראל? לאחר מעמד הר סיני, כאשר בני ישראל הפכו לעם וקיבלו כולם את אותה התורה האלוקית, האם יש עדיין מקום לשבטיות ולמשפחתיות? אולי זה המקום לתת את הדעת לשמות הקיבוציים, 'מְשֻׁפָּחָה', 'בֵּית אֲב' ו-'עֲדָה', ולמהותם.

נפתח במילה 'עֲדָה' המייצגת את הציבור הגדול יותר, כאשר הביטוי "**כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**" מייצג את כל בני ישראל. אך אם כן, לשם מה דרושה המילה 'עֲדָה', שהרי גם אם נשמיט אותה נקבל ביטוי בעל משמעות זהה - "**כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**"? ועוד יש מקום לשאול, באשר למילה 'כָּל', שהרי יש מופעים בתורה בהן מזכרת המילה 'הַעֲדָה' ללא הקידומת 'כָּל'?

על פי הרש"ר הירש, שורשה של המילה 'עֲדָה' הוא **י.ע.ד.** כלומר, שמדובר באגודה או בהתכנסות של אנשים שיש להם **יעד** מוגדר, או תפקיד משותף. כאשר הכתוב מתייחס ל"**כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**", ברור שהכוונה היא בהתכנסות של **כולם**, כדי לקיים במשותף ציווי של הקב"ה שבו יש לכל אחד חלק. לעומת זאת כאשר ההתייחסות היא אל "הַעֲדָה" סתם, ללא תארים ומאפיינים נוספים, מדובר בד"כ בסנהדרין, שמתפקדים לייצג את עם ישראל בשמירה על דבר ה'.

אם נתייחס אל אותיות המילה 'עֲדָה' כמרמזות על השורש **ע.ד.ה** (לענוד תכשית), ניתן לראות בכך רמז לסנהדרין שהם בעצם **עדי** יקר שבו ובעזרתו, מתקשט עם ישראל, לכבוד הקב"ה. מדובר בקיום מצוות התורה, שאף הן מכונות על דרך המשל **עֲדָיִים**, כפירושו של הרד"ק לפסוק "וּתְרַבֵּי וּתְגַדְלֵי וּתְבֹאֵי בְעֲדֵי עֲדָיִים". וכפי שמתאר שלמה המלך את דברי התורה, "**כִּי לֹיֵאת חֵן הֵם לְרֹאשׁוֹ וְעֲנָקִים לְגִרְגֹרְתָּהּ**". הסנהדרין מסייעים לעם ישראל לקיים נכונה את מצוות התורה, המוסיפות להם **לֹיֵאת חֵן**.

בפרשת אמור התייחסנו ל"חברי המְשֻׁפָּחָה" אב, אם, בן ובת, השתדלנו להבין צדדים שונים במהותם ולהבהיר את שמותיהם בהתאם. מפאת קוצר היריעה, לא הספקנו להתייחס למילה 'מְשֻׁפָּחָה' עצמה, לשמות 'אָח' ו-'אָחוֹת' וגם לביטוי "**בֵּית אֲב**". ננסה איפוא להשלים את החסר. מהי מְשֻׁפָּחָה?

שורשה של מילה זו הוא **ש.פ.ח.**, שורש שאינו בא כמעט לידי ביטוי בהטיה **כְּפַעַל**. אך אם נחפש, נגלה בספר ישעיה הטיה יחידאית ומוזרה משהו, של השורש **ש.פ.ח.** שמאלית, "**וְשֻׁפַח ה' קִדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן...**". לפי חז"ל, הנביא מדבר על ענישתן של בנות ציון הגאווטניות **בספחת**. כאן באה לידי ביטוי קירבתן המשפחתית של האותיות **ש' ו-ס** (ממשפחת האותיות השיניות), עד כדי היותן "מתחלפות", בנסיבות מסוימות.

אך מה לו למוסד הברוך של המְשֻׁפָּחָה, ולמחלת הספחת? אם נמשיך ונחפש אחר שמות עצם, או שמות תואר, הנגזרים מהשורש **ש.פ.ח.**, נקבל את המילה 'שְׁפָחָה', שאף היא אינה מייצגת מעמד נבחר במיוחד. האם מבעד "לעדשות כהות" אלה אנו אמורים לגלות את האורות הצפונים במסגרת של ח"י המְשֻׁפָּחָה?

עם גילוי תכונת החילופיות הקיימת בין האותיות **ש' ו-ס**, נוכל כבר לחקור את השורש **ש.פ.ח.** במשמעות של **לספח**. עכשיו התמונה מתבהרת לה, והמשפחה נראית פחות קודרת. המשפחה היא גוף הגדל והולך, ובנוי על צירוף וסיפוח של נפשות נוספות, לאורך ציר הזמן. כאשר האיש נושא אישה, הוא **מספח** אותה למשפחתו ולשבטו. המילה 'כְּפָלָה' מייצגת את הקשר שבין אשת הבן ובין חמיה, היא כלתו של האב, ולא כלתו של החתן. ומכאן יכולים אנו להבין את פשר הביטוי "**בֵּית אֲב**". **בית האב** מייצג את "משפחת העל", אליה **תסתפח**, ובה **תיכלל**, הַכְּלָה החדשה, ועליה תימנה גם המשפחה החדשה, שהנישואין היו בגדר יציקת היסודות לבניינה. מכאן ואילך יסתפחו אל המשפחה בהדרגה, כל הילדים שיוולדו להם ברבות הימים (גם החתנים והכלות).

אם גם המְשֻׁפָּחָה וגם הַשְּׁפָחָה נגזרות מאותו שורש, ברור שיש ביניהן במהותן, מכנה משותף המקשר ביניהן. ננסה להבין מה בין שְׁפָחָה ובין מְשֻׁפָּחָה? על דרך הפשט ניתן לומר שהַשְּׁפָחָה אכן נספחת למשפחה ושייכת לה. אך במקרה זה הסיפוח הוא במשמעות של חיבור בין טפל לעיקר, כמו שאנו מוצאים לדוגמא, בין **ספח** של בול דואר, לבול עצמו.

מעמדה של ה**שפחה** שונה מזה של כל בן משפחה אחר. היא איננה בת חורין ואין לה את חופש הבחירה. ומעניין, שאם ניקח את אותיות השורש **ש.פ.ח** (ממנו נגזרת ה**שפחה**), ונהפוך את סדר האותיות נקבל את השורש **ח.פ.ש**, המייצג את ה**חפש** וגם את ה**חיפוש**. ה**חופש** בא לידי ביטוי בזכותו של האדם החופשי **לחיפוש** ולבחירה. אך כמו שה**שפחה** משוללת מזכויות אלה, כן הדבר גם **במשפחה**. חבר במשפחה אינו יכול לחפש אחר מועמדים הנראים לו ראויים למעמד של בן-משפחה שלו (למעט בנישואין המגדירים משפחה חדשה), ואף אינו יכול לערוך סינון קודם להסתפחותם.

השבוע חל יום פטירתה של מורתי, הצדקת ימימה ז"ל, ולכן אזכיר סיפור הקשור לבחירת בני המשפחה, ששמעתי בשעתו. פעם ניסתה אחת הלומדות, שהיתה "ברוגז" עם אמה לתקופה ממושכת, להסביר את כעסה על האמא שלה, על הדרך השגויה בה גידלה וחינכה אותה, ועל החסכים השונים שהחסירה ממנה בילדותה. ימימה השיבה לה בפשטות, שלא הוריה הם אלה שבחרו בה (בנשמתה), להביא אותה לעולם הזה, אלא היא זו (נשמתה), שבחרה להיוולד לאביה ולאמה דווקא, ולא להורים אחרים. ומדוע בחרה בכך? כי היא הבינה שזו הסביבה הטובה ביותר בעבורה, כדי להיוולד בה. היא יכלה לראות שדווקא אצלם יש מקום המאפשר לנשמתה, להביא לידי ביטוי בצורה המיטבית את ייעודה, הייחודי לה, בעולם הזה ולהשלים את תיקונה. והדברים נכונים בפנימיות לגבי כל אחד מאיתנו, ולגבי כל סביבה (אנושית, כלכלית וכיו"ב), בה נולדנו וגדלנו.

אָח – מהו, ועל שום מה הוא קרוי בשם זה?

חוסנו של התא המשפחתי, תלוי ברמת החיבור והדבק שבין הבעל והאישה, ב-"עד כמה" הם מיטיבים לקיים את הכתוב, "וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". הבן הוא תולדה של ה**אָחָד**, של ה**איחוד** של ה**אב**, ה**אם** ואלופו של עולם, ובגימטריא: **אב+אם+א' = 45 = אדם**. ומכיוון שהבנים הם תולדה של אותו **אָחָד**, הם עומדים אמנם במעגל השני, אך עדיין זוכים, במקום זה לתואר '**אָח**'. האותיות '**אָח**' הן בעצם הקידומת של המילה '**אָחָד**', עובדה המבליטה את המקור המשותף והייחודי להם, ה**מאחד** וקושר אותם זה לזה.

למרות הזיקה החזקה שביניהם, אי אפשר להתכחש לעובדה שהאות **ד'** מתוך ה**אָחָד**, כמו נשמה ונפלה לה, דבר המעיד על החלשותו ההדרגתית של הקשר שבין ה**אחים**, היחלשות המוצאת את ביטויה בתואר **אָח**. אם נעלה לשורשי המילים נגלה שאת האות **ד'** משורש **א.ח.ד**, החליפה האות הבאה, הנמוכה ממנה בסדר ה-**א"ב**, האות **ה'**. כאן מתגלה שורשה של המילה '**אָח**', **א.ח.ה**, מלשון **איחוי**.

על דרך המשל, ניתן לראות את ה**אחים** כחלקים שונים של בגד, שהקשר ביניהם איננו כצורות שונות המודפסות על גבי יריעה רציפה של בד, אלא כגזירי בד, שהאיחוי שלהם לבגד אחד, נעשה על ידי תפירה. למרות שבדרך כלל קיים דמיון בין האחים, דמיון הנובע מהתורשה שקיבלו מההורים המשותפים, עדיין לכל אחד מהם פרצוף ייחודי, דעות משלו, רגשות שונים ועוד.

ומדוע נשמה האות **ד'** שב**אָחָד**? האות **דלת**, המייצגת דלת הפתוחה פנימה אל תוך המשפחה וכמו מאחדת את שורותיה, נשמה, כדי לפתוח לאח, גם פתח החוצה. וכפי שמסבירה לנו התורה, "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". והנה אותה הדלת שכמו נשמה ונעלמה, צצה לה מחדש "וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד", ה**אָחָד** כמו נולד לו מחדש. מי שהיה בן, עומד להפוך ולהיות לאב, ויחד עם אשתו – האם לעתיד, ועם השותף השלישי - הקב"ה, להגיע למדרגת **אדם** (ראה לעיל).

לכן הקשר שבין האחים אינו עוד ברמה של **אָחָד**, כדי לפנות מקום לחיבור חיוני, חדש וחזק יותר אל ה"**אָחָד**" החדש, החיבור של ה**אָח**, אל אשתו שבדרך, או של ה**אחות**, לבעלה בעתיד. חשוב עדיין לזכור שהחיבור שבין ה**אחים** הוא קשר שיש בו מן האלוקות, ולכך כמו רומזת הסימטרה "**וה**" (החלק השמאלי והנמוך יותר של שם ה'), המשלים כסימטרה את השם "**אחיה**".

דבר חסידות

התורה מצווה אותנו להוכיח את הזולת, "הוֹכַח תּוֹכַח אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא", אך מצוה זו מופיעה כחציו השני של הפסוק, שחציו הראשון הוא "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ". הצבתן של שתי המצוות בפסוק אחד, ובסדר זה דווקא, בא לומר לנו ש"לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ", הוא תנאי הכרחי ומוקדם לפעולת ההוכחה. לאחר מצוות ההוכחה מוסיפה לנו התורה "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא", ובכך היא רומזת לנו ש"לֹא", אם פעולת ההוכחה מצידנו לא פעלה את פעולתה, כי אז בנו האשם, שכנראה דברי התוכחה שאמרנו לא היו בגדר "דברים היוצאים מן הלב".

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון, במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.